

astola

ikerketa eta historia

DURANGALDEKO URTEKARIA

12.zk 2018 • 5€

Joseba Gorostiza

Txelu Angoitia

Funtzioa Hasteria Doa!

Antzerkigintza Durangaldean

Herri antzerkitik Geroara

Dantzak, kantuak, musikak edo beste arte adierazpen batzuk Durangaldeko herritarren artean lortutako errotze mailara heltzen ez bada ere, antzerkiak aspalditik izan du leku garrantzitsua eskualdeko agerraldien artean. XVI. mendetik aurrera, erlijio katolikoarekin lotutako auto sakramentalak izan ziren antzerki adierazpen nabarmenenak eta, batez ere, Gorpuzti-eguna ospatzeko eskaintzen ziren. Hala izan zen genero horren debekua XVIII. mendean heldu zen arte.

XVI. mendean eskaintzen ziren agerraldiak 'komedia' bezala ezagutzen ziren, Durangoko Udal artxibategiko agiriek erakusten dutenez. Honela

dio 1575eko maiatzaren 27ko dokumentu batek: "Se acuerda que los fieles den dos ducados a la Cofradía de los Pañeros y otros dos a la de los Herreros para hacer la comedia de veneración del Santísimo Sacramento el día del Corpus Cristi".

Hamaika urte geroago lau dukat kobratu zituen eginbehar berdinatik San Martinen Kofradiak eta 1597an hiru dukateko ordainsaria izan zuen Diego de Navarretek "por el tablado hecho en el cementerio de la iglesia para la representación del auto y comedia del día de Corpus". Ikusten denez, antzezenak ez ezik agertokiak ere eraikitzen zituzten emanaldietarako.

📄 1575eko dokumentua. Durangoko Udal Artxiboa.

📄 1967ko ikastaroen kartela.

 Jesuitetako antzokia. German Zorraquin.

Ikuskizunak ez ziren beti denen gustukoak izaten. Edo agian erlijioaren ikuspuntutik pasarte desegokiren bat tartekatu zen emanaldiren batean, eta norbaitek salaketa jarri zuen apezpikuaurrean, 1624ko agiri batek erakusten duen moduan. “Se acuerda tomar diversas medidas contra la acusación hecha por alguna persona de mala intención de que en la villa en lugar de las Santas Celebraciones del día Corpus habíase representado la comedia del robo de Helena, habiéndose recibido por ello letras de este obispado y no siendo cierta tal acusación”.

Erljioari lotutako antzezpenen lekua bestelako gaiak jorratzen zituzten ikuskizunek hartu zuten II. Errepublikaren garaian. Ebaristo Bustintza ‘Kirikiño’ gogoratzeko Durangon eta Mañarian 1932ko apirilaren 17an egindako ‘Euzko-Jayak’ ospakizunak, Tabira Antzokian euskaraz eskainiko ziren ‘Astidunak’ eta ‘Negarrez igaro zan atsua’ antzezpenak iragarri zituen. Urte eta areto berean, baina Emakume Abertzale Batzaren antolaketarekin, ‘Gixon-Bikainak, Trapu-Biltzaliak eta Maite’ ikuskizuna eskaini zuten “Tabiratar Batzoki’ko antzeslarijak”.

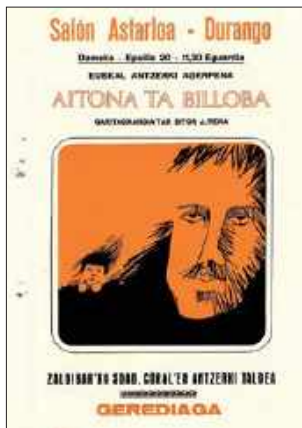

 Geroako taldekideak.

Elkarte Tradizionalistak bere egoitzan antolatuta-ko ekitaldietan berriz, '¡Qué amigas tienes Benita!', 'La Sultana', 'En capilla', 'Anai-biak', Otxandioko taldeak eskainitako 'Troquel de raza' edo Elorrikoek aurkeztutako 'A fuerza de amar' bezalako antzezpenak, zarzuelak edo saineteak jarri zituen ikusgai.

Durangoko Sindicato Catolico de Oficios Varios elkarteak Zugaza zineman antolatutako emanaldiek, 'Molinos de viento' opereta eta 'El caserío' eta 'Luisa Fernanda' zarzuelen pasarteekin osatutako programa iragarri zuen. Agerraldi horretan izandako zenbait partaide Grupo Lírico Tavira taldeak 1934an eskainitako 'Katuska' zarzuelaren abeslari zerrendan ere azaldu ziren.

Gerra zibilak eragindako sarraskiak eta hurrengo urteetako frankismoaren garai ilunek, eragin nabarmena izan zuten kulturari zein antzerkigintzari. Erijiorekin lotutako lanak berriro hasi ziren nabarmentzen eta 1955ean Durangoko Orfeoia ikusgarri ibilbide berri bati eman zion hasiera Juan Jose Echartek zuzendutako Calderon de la Barcaren 'La vida es sueño' auto sakramentalarekin.

1966

1978

1980

📷 "Muerte accidental de un anarquista". Geroa, 1981.

📷 Geroa taldearen antzerki eskola 70 hamarkadan.

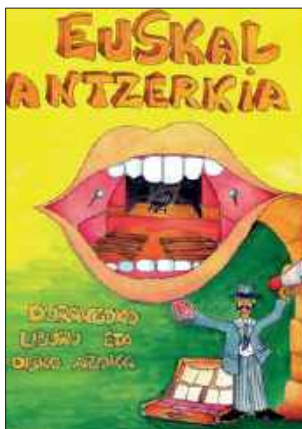
60. hamarkadaren hasieran, 1961etik 1965era hain zuten, Basilio Aranak idatzi eta Santa Ana plazan Aste Santuan eskaintzen zen Durangoko Pasiñoaren antzezpeneak egin ziren. 180 herritar eta orfeoiko beste 80 kide batzen zituen antzezpene, 'sekulako ikuskizuna' bezala iragarri zuten.

Gizartearen garapenak eta kanpotik etorritako kultura, musika eta bestelako jarduerak berri-tzaileek eragin nabarmena izan zuten, batez

ere, gazteen artean. Aldaketa horretan zerikusit aipagarria izan zuen Durangoko 'Los Amigos de San Francisco' elkarteak kudeatzen zuen Salón San Francisco izandakoak. Bilera eskubidea oso murriztuta zegoen garaia bazen ere, hainbat jarduerak egiteko aukera zegoen bertako agertokian, musika edo dantza taldeen agerraldiak zein "antzerki agerraldiren bat", Geroa konpainiako sortzaileetako bat izan zen Roberto Anduezen esanetan.

1981

1989

1990

1963. urtea zen eta Anduezaren arabera “antzezan bakoitzaren funtzio bi edo gehiago egiten ziren; bata, San Frantzisko ikastetxean zeuden barneko neska ikasleei zuzendua zegoen (eta hor buru-belarri aritzen ginen) eta bestea edo besteak gainontzeko ikus-entzuleei zuzendurikoak”. Garai horretan ‘*Sindo el tonto*’, ‘*El juicio de La Paca*’, ‘*Nosotros, ellas y el duende*’ arrakastatsua, Rubén Darioren ‘*Los motivos del lobo*’ edo irakurrita antzeztu zuten Alfonso Sastrearen ‘*La mordaza*’ piezak eskaini zituzten

Emanaldi horien inguruan bildu ziren antzerki zaleek Geroa sortu zuten urte batzuk berandua-go, Gerediaga Elkartearen lehenengo zuzendaritza taldeko kidea izan zen Jesus Mari Agirreren arabera. Taldeak nolabaiteko babesa behar zuenez, Gerediagaren baitan antzerkia suspertzeko eraturako Garitaonandia sailean aurkitu zuen aterkia eta lehenengo arduraduna Roberto Andueza izan zen.

Garitaonandia sailak emandako lehen urratsa, hala ere, euskal antzerkiaren historian urrezko hizkiz gordetzen diren Zaldibarko lehenengo ‘Antzerti Ikastaroak’ izan ziren. 1967ko uztailaren 16tik 18ra bitartean burututako ekimenaren ideia Iñaki Beobide Gerediaga elkarteko bazkidearena izan zen.

Hasierako asmoa Gipuzkoako herriren baten egitea bazen ere, ezinezkoa suertatu zitzaion eta Gerediagako presidentea zen Balendin Lasuen zaldibartarrak bertan egitea eskaini zion. Zaldibarrek bazuen orduan antzerkiarekin lotura estua, Koral Elkartearen baitan antzerki taldea sortu eta Bittor Garitaonandia herriko semearen lanak eskaintzen zituelako.

Zaldibarko jardunaldietako izar nagusia Ricard Salvat izan zen. Adria Gual antzerki eskolako sortzaile eta zuzendaria izateaz gain, Bartzelonako Instituto del Teatroko irakaslea eta ikertzailea, antzerki zuzendari ezaguna edota Bertold Bretchen teknikan aditua zen, besteak beste. Antzezenari edo aktore teknikari buruz mintzatu zen Salvatekin batera, Iparraldeko antzerkigintza eta pastoralak hipzide izan zituen Pierre Larzabal edo Alemaniako antzerkia jorratu zuen Antonio Maria Labayen ere bertan izan ziren. Jorge Oteiza bertan egongo zela iragarri zen, baina azkenean ez zen azaldu.

Zaldibarren burututako jardunaldiak “euskal antzerkiaren mugarri” izateaz gain “berpizkun-

 Geroa taldearen antzezlana.

📷 "Durango, un sueño 1439". Geroa 1990.

dea" eragin zuela idatzi zuten garaiko egunkariek. Bildutako 76 lagunek, Hego Euskal Herriko 32 konpainietako kideek eta Iparraldeko beste 16koetakoak tarteko, euskal antzerkigintzaren historiaren hausnarketa, euskeraz egindako antzerkiaren egoera edo "herrialde honetako hiri eta herrietan egun batetik bestera gehitzen diren taldeak" izan zituzten hizpide.

Durangoko antzerki zaleak noraezean zeuden garai horretan, nahiz eta "etengabekoak ziren talde bat sortzeko Leopoldo Zugazak emandako animoak eta laguntza". Halako batean, lurretan erretako baserri baten aldeko jaialdia antolatu zuten eta "ordu erdi inguruko antzezpen bat egitea

eskatu ziguten. Luigi Pirandelloren *'El hombre de la flor en la boca'* aukeratu genuen, baina bertan egoteko izen baten beharra genuen eta durangar koadrila bati esperantza edo etorkizuna adierazten zuten izen bat eskatu genion. Eta orduan sortu zen Geroa", Anduezaren esanetan.

Talde sortu berriak Astarloa zinemaren gaineko 'Club Juvenil'ean eskainitako Carlos Muñizen *'El caballo del caballero'* izan zen Paco Obregonek ikusi zuen lehenengo antzezpena. "Une horretan bertan erabaki nuen antzerkia egin nahi nuela", gogoratzen du urte batzuren buruan Geroa konpainiako antzezle, zuzendari eta erreferenteetako bat bilakatu zen Obregonek.

Hasierako urte haiek “oso zailak izan ziren, ezer ez zegoelako. Trebatzeko, Berrizen lehenengo eta gero Durangoko alondegiaren gaineko erai-kuntzan egon zen antzerki eskola sortu genuen. Hiru urtez, geuk ordaindutako irakasleak ekarri genituen Madrildik”, gogoratzen du Obregonek.

Konpainia afizionatu gisa hamarkada bat egin ondoren, profesionalizatzea erabaki zuten garai hartan taldean zeuden Jose Antonio Sarrionandia, Lourdes Olguin, Eva Cortijo, Garbiñe Arejita, Paco Obregon, Julio Perugorria, Alfonso Torregrosa eta Luis Blazquezek. Kooperatiba izaera hartu zuen eta 1978an Lope de Agirre pertsonaia oinarritutako ‘*Kaixo Agirre*’ lehen ikuskizuna estreinatu zuten.

Hamarkada oparoa izan zen 80koa konpainia-erentzat. Garai horretan estreinatutakoak dira ‘*La Mandrágora*’ (Nicolas Maquiavelo, 1980); Alfonso Sastrenen testu batean oinarritutako ‘*Historia de la muñeca abandonada*’ (1980); ‘*Her puntilla y su criado Matti*’ (Bertolt Brecht, 1984); ‘*Doña Elvira, imagínate Euskadi*’ (Ignacio Amestoy, 1986); ‘*Grand Place*’ (Mario Onaindia, 1987); ‘*¿Y Antigo-*

na...?’ (Joan Casas, 1988), ‘*Ertzaina al Pil Pil*’ (Mario Onaindia, 1988) edo ‘*Durango, un sueño 1439*’ (Ignacio Amestoy, 1990).

Hala ere, 1981ean estreinatutako ‘*Muerte accidental de un anarquista*’ (Dario Fo) izan zen konpainiaren mugarrizko bat. “Bost urteren epean Euskal Herrian emanaldi gehien izan zuen ikuskizuna bilakatu zen; 500 emanalditik gora burutu genituen”. Geroaren bigarren mugarrizko “erderatik euskerara egindako jauzia” da Obregonen esanetan. ‘*Gran Place*’ eta ‘*Durango, amets bat 1439*’ ikuskizunen erderazko eta euskerazko bertsioak egin genituen baina, tamalez, inork ez zion eman inolako garrantzirik”.

Lan horrekin lortutako ospeak Euskal Herritik kanpoko agertokietan azaltzeko aukera ekarri zion taldeari. Obregonen arabera “Espainiako ateak, jakina, zein nazioartekoak ireki zitzaizkion euskal antzerkigintzari” eta, Geroari esker, Euskal Herrian egiten zen antzerkiak Estatu Batuetan, Venezuelan, Portugalen, Frantzian eta beste herrialde batzuetan azaltzeko aukera izan zuen. “Hori da Geroaren lorpen nagusietako bat”.

1978

1978

1978

Geroa taldeak gora egiten zuen heinean,
beste talde bat sortu zen ezustean 1983an...

📷 "Terapia?". Markeliñe, 2008.

El Carmelo ikastetxetik lagunak ziren Iñaki Egiluz, Joserra Martínez eta Javi Renobales zornotzarrek oporretan joan nahi zuten baina diru gutxi zutela eta, Egiluzek kalean mimoa egitea proposatu zien beste bi lagunei. "Peter Roberts mimo eskoziarraren agerraldi bat ikusi ondoren, Iñakik zera proposatu zigun: kalean mimoa egin eta txapela pasatuz, lortutako diruarekin oporretan joan ahal izango ginela. Baina ez ginen oporretan joan", gogoratzen du Martínezek. Hala ere, Markeliñe konpainiaren sorrera izan zen.

Oporretan joan ordez, Robertsek mimo teknikei buruz argitaratutako liburu bat erosi eta beraien kontura lantzen hasi ziren eta El Tricicle konpainiak zabaldutako bideari heldu zioten. Teknika, malgutasuna eta numeroak prestatzen urte bete eman ondoren, asmo handiegirik ez zuen 'Mudo fantástico' lehen ikuskizuna estreinatu zuten 1984an. Beraien harridurarako, "izugarritzko arrakasta lortu zuten".

📷 **“Plumas celestiales”**. Markeliñe, 1989.

📷 **“In extremis”**. Markeliñe, 1987.

Bi urte beranduago *‘In extremis’* deituriko bigarren antzezlanaren estreinatu zuten eta “jendearen harre-
ra ona izan bazen ere kritika ugari jaso genituen
lankideengandik. Agian, inozo izateak ematen
duen ausardiarekin jokatu genuen”, Martínezen
esanetan.

Kritiken eraginez, laguntza eskatu zioten une
goxoan zegoen Geroa konpainiari eta Paco Obre-
gonen bitartez antzerkiaren beste ikuspegi bate-
kin jabetu ziren. Orduan ohartu ziren “antzerkia
Peter Robertsen liburua baino askoz gehiago zela
eta han-hemenka ibili ginen teknika desberdinak
ikasten”.

Sei urteko ibilbidearen ondoren, *‘Plumas cele-
stiales’* deituriko ikuskizunaren estreinaldiarekin
profesionaltasunerako urratsa eman zuten.

Ondoren, *‘Armagedon’* (1992) edo *‘La vuelta al
mundo en ochenta cajas’* (1998) arrakastatsuak
estreinatu zituzten. Azken ikuskizun horrekin Es-
tatu espainiarrean ematen den Max sari ospetsua
irabazi zuten, eta bi hamarkada ondoren, konpai-
niaren errepertorioan mantentzen da.

📷 "Carbon Club". Markelñe, 2005.

📷 "Moby Dick". Gorakada, 2015.

📷 “Jules Vernereren azken abentura”. Gorakada, 2009.

1987

Bestelako norabideari ekin zion 1987an jaiotako Gorakada konpainiak. Durangaldeko zortzi gazteren kemenarekin eta Geroako kide zen Julio Perugorriaren eraginez sortutako taldea, “haurrentzako antzerkia duintasunez egiten” saiatu zen hastapenetik, ia bere sorreratik konpainia zuzentzen duen Alex Díazen esanetan.

‘Tartalo eta artzaina’ (1987) lehen ikuskizuneko ‘Peru’ txotxongiloak hainbat oinordeko izan ditu hiru hamarkada baino gehiagoko ibilbidean. Díazen ahalegina eta lana “haurrei eta familiei” zuzenduta egon da hasieratik gaur egunera arte; zeregin horren ezaugarriak eta abiapuntua eskularru-txotxongiloak eta aktoreen lana izan dira. Hala ere, arrakasta handiz estreinatutako 25 ikuskizunetan hainbat teknika, estilo eta eszenaratze garatu ditu Gorakada konpainia abadiñarrak.

“Carbon Club”. Markeliñe, 2005.

“Terapia?”. Markeliñe, 2008.

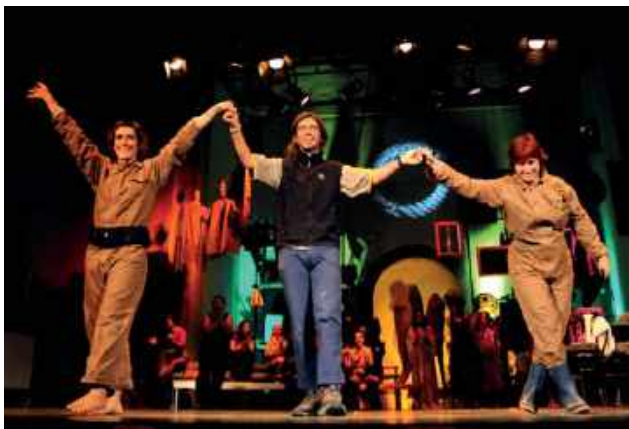
📷 "Ametsen faktoria". Karrika, 2008.

📷 "Zapoi". Karrika, 2015.

Pasioa eta pedagogia

“Euskara bultzatzea, gazteentzako euskal antzerkiak gidoigintzan zituen hutsuneak betetzea eta edozein proiektu aurrera eramateko orduan talde lanak duen balore eta garrantziaz ohartzea” dira Kurutziaga ikastolan hiru hamarkadatan garatzen ari diren Antzerkigintzari lotutako ekimenaren oinarriak.

 Erdian, Joxe Martin Urrutia “Txotxe”.

Gaur egun Idoia Sopelana, Miren Erdoiza eta Amaia Jaiok gidatzen duten arloa, Elena Fernandezek eta gizarteko irakasleek abiatu zuten: “kurtso amaieran antzerki bat egiten zuten ikasturtean zehar ikasitako gai-
ren batekin lotuz”, Sopelanaren esanetan.

Gai curricularretan antzerkigintza txertatzea helburu zuen egitasmo horri, bultzada sendoa eman zion Jose Martin Urrutia ‘Txotxe’ elgoibartarraren etorrerak. Hasieran ekimen horretako laguntzaile gisa eta ondoren berak gidatutako tailerretan egindako ekarpena

“oso baliotsua” izan dela deritzo Sopelanak. “Gazteekin lan egiteko beste era bat sortu zen, askoz ere hurbilagoa zena, eta, era berean, gazteekin beste mota bateko gaiak lantzeko aukera ematen zuena, gaur egun zeharkako gaiak bezala izendatzen direnak”.

📷 "Zapoi". Karrika, 2015.

200 LAGUNETIK GORA PASATU DIRA BI HAMARKADETAN ZEHAR KARRIKAK EGINDAKO IBILBIDEAN

📷 "Kalkuta". Karrika, 2011.

'Txotxe'ren lan arloa Orientazio Departamentuari atxikita egon arren, Taupada eta Ekekei konpainietan lortutako esperientzia baliatu zuen bere ezagutza eta trebeziak geletara eramateko eta ikasleen hazkuntza pertsonala garatzeko. 1986tik aurrera ikastolan erakutsitako grina, inplikazio eta hurbiltasunagatik, lankide, irakasle zein gurasoen onespina eta errespetua irabazi zituen.

Laguntzeko zuen prestutasuna ez zen bere lantokira mugatu eta 1998an Durangoko Fray Juan de Zumarraga institutuan antzerki talde bat sortu nahian noraezean zebilen gazte talde batengana gerturatu zen. Titiritero elgoibartarrak emandako

bultzadarekin sortu zen gaur egun San Agustin Kultur Guneko talde egoiliarra den Karrika Antzerki Taldea.

Konpainia amateur horretatik 200 lagunetik gora pasatu dira bi hamarkadetan zehar egindako ibilbidean. Horietako bat, otsailaren 3an 'Handia' pelikulan egindako lanagatik aktore berri onenaren Goya sari ospetsua eskuratu zuen Eneko Sagardoy da. Konpainia horretan zaildutako antzezle durangarrak gogoan izan zuen hurrengo egunean hil zen irakaslea; 'Txotxe'k eta Karrikak "antzerkia eta furgonetak kargatzen irakatsi zidaten, eta horregatik nago ni hemen", bihotzez eskertu zion Sagardoyk agertokitik.

📷 "Zapoi". Karrika, 2015.

📷 "Ametsen faktoria". Karrika, 2008.

Paperetik agertokira

Aktoreek edo konpainiek agertokian antzezen bat eman aurretik hainbat pausu eman behar dituzte ikuskizuna gauzatzeko, eta guztietatik lehenak ideia lantzea eta antzezlana idaztea dira. Durangaldean, zoritxarrez, ez dira gehiegi izan oholtzan antzezteko testuak idazteari ekin dioten dramagileak.

Ebaristo Bustinza ‘Kirikiño’k 1914an idatzitako ‘Anton Berakatz’ bakarrizketa da eskualdeko idazle baten euskarazko lehenengoe-tako antzezlan. Horren ondoren, beste zenbait egileren lanak moldatu zituen mañariarrak, hala nola Alfredo Etxabe bilbotarraren ‘Lelo’ euskaratu zuen edo Jose Elizondo tolosarraren ‘Txomin Arraio’ komedia bizkaierara moldatu zuen.

Garai berekoa den Bittor Garitaonandia, apaiz zaldibartarra, Argia astekariaren sortzaile eta zuzendaria izandakoak, dramaturgo ibilbideari ekin zion sarritan antzeztuak izan ziren lanak idatziz. Bere lehen piezarekin, 1918an idatzitako ‘Iziartxo. Bi egintza’dun antzerkia’, Donostiako Udalak an-

tolatutako lehiaketaren lehen saria irabazi zuen. Ondoren, ‘Aitona eta billoba. Bi ataldun antzerkia’ (1920) eta 1922ko Donostiako lehiaketan saritua izan zen ‘Ongillearen sariya’ idatzi eta argitaratu zituen.

Aita Santi Onaindiak egindako ‘Euskal Literatura’-ren sei ataleko bilduma ikaragarrian, Sabin Alonso Ariño elorriarraren antzezlan baten aipamena egiten du. Herriko ‘Argiñeta’ aldizkarian zein Bilboko ‘Anaitasunan’ eta Donostiako ‘Zeruko Argian’ idazteaz gain, batez ere ipuinak idazten zituen Alonsok, “badauka teatru-lan bat ere, iru ekitalditan, oraindik argitaratu gabe, ‘Errugabea’ deritzana”, karmeldarrak idatzita utzi zuenez.

📷 “Chef Nature”. Markeliñe, 2018.

1991^{EAN} BAQUE-GEROA-DURANGO ANTZEZLANEN LEHIAKETAREN LEHEN EDIZIOA EGIN ZEN

Geroa konpainiak, Durangoko Udalak eta Cafés Baqué enpresak ekimen azpimarragarria jarri zuten abian 1991n, “antzerti testuen sorrera sustatu asmoz” elkarlanean deitutako Baqué-Geroa-Durango antzezlanen lehiaketaren lehen edizioa hain zuzen ere. Eraturako sari bakarra, sasoiko 500.000 pezetakoa, Chatono Contreras madrildarrak eskuratu zuen 1994an Geroak estreinatutako *‘Las Amazonas del caballo’* piezagaatik.

Antzerkirako testuak idatzi dituzten eskualdeko azken sortzaileak bertsoaritzatik datoz. Unai Iturriagak eta Igor Elortzak antzerkiarekin izandako lehen harremana, Kurutzia ikastolako antzerkigintza gai curricularrekin txertatutako egitasmoan izan zen. “Ikasturte oso baten antzezlan bat lantzen genuen eta ikasturte amaieran antzeztu egiten genuen”, Iturriagaren esanetan.

“Txotxe” eta Unai Iturriaga.

Lehen hartu-eman horrek ez zuen jarraipenik izan. Testu dramatikoak sortzeko aukera “gu biokin bertsoan ibilitako Ander Lipus (Iñigo Ibarra) antzezle markinarraren eskutik etorri zitzaigun. Berarekin nolabaiteko harremana mantentzen genuen eta *‘Errautsak’* antzezlan idaztea proposatu zigun. Eurek testua nahiko aurreratua zuten eta gidoia egin baino gehiago dialogoak idatzi genituen”.

Lehen elkarlan horrek bigarren bat ekarri zuen eta Iturriagak eta Elortzak *‘Francoren bilobari gutuna’* idatzi zuten antzerki garaikidearen ezauzgarrietan murgilduta. Ikuskizunaren zuzendaria izan zen “Ximun Fuchsek eta bere anaia Manexek antzezleen familiak II. Mundu Gerra garaian bizi izandako istorio bat jarri zuten mahai gainean. Abiapuntu horretatik eta antzezleekin eta zuzendariarekin egindako inprobisazioetan oinarrituz eraiki genuen ikuskizuna. Sorkuntza prozesua, beraz, behetik gora egin genuen”.

Esperientzia horren hirugarren atala Iturriagak idatzitako *‘Hozkailua’* izan zen, “baina prozesua antzerakoa izan zen, nahiz eta gaia Lipusek eta biok izandako elkarrizketetatik abiatu zen. Paperak dena aguantatzen du baina idatzitako testua probatzen denean, aldaketa ugari egin behar dira eta ikuskizuna antzezleen jokoa-ekin osatzen da”.

Antzokien loraldia

Gerra zibilaren aurretik, zine eta antzoki erabilera zuten Astarloa, Zugaza zein Tabira aretoek. Horrekin batera alderdi politikoaren lokaletan, elkarte tradizionalistarenean esaterako, frontoietan eta bestelako lekuetan ere eskaintzen ziren zuzeneko ikuskizunak.

📷 “Salón Dominical” aretoa. Carlos Alvear.

Ezohiko lekuak baziren ere ez ziren harrigarrienak; Geroa konpainiak Zaldibarko Bergareche, Garitagoitia y Cia. enpresaren pabilioian antzeztu zituen Buero Vallejoren *‘Las palabras en la arena’* eta Bertolt Bretchen *‘El soplón’* antzezlanak 1967ko irailaren 18an.

Durangoko ‘Salón Dominical’ izenarekin ezagutzen zen aretoa izan zen antzerkia eta zuzeneko emanaldietarako egokitutako lehenengoetako areto bat. 1971n Santa Anako parrokiak zuen lokala atontzen hasi ziren eta “garbiketetan bi egun eman ondoren, piano bat aurkitu genuen bertan bildutako trasteen artean”, gogoratzen du Paco Obregonek. Atontze lanak amaitu aurretik,

“agertokia berritu, berogailua jarri eta bestelako osagarriak behar ziren oraindik” Roberto Anduezenaren esanetan. Hala ere, Bertolt Bretchen *‘La excepción y la regla’* antzezlanaren bi emanaldi eman zituzten bertan.

📷 San Agustín Aretoa.

 Ganso&Cia.

90EKO HAMARKADAN SANTA ANA OSTEKO 'SALÓN DOMINICAL' ZEN DURAGON ZEGOEN ARETO BAKARRA

Azoka plaza edo San Agustín eliza ere antzezlanak taulartzeko erabili ziren. Obregonek eskola izandakoari buruz gordetzen duen oroitzapena adierazgarria da: “meritu izugarria zuten gure antzezlanak ikusten joaten zirenek, akustika oso txarra zelako eta bertako tenperatura oraindik eta tamalgarriagoa zelako”.

Durangoko auzoak ere agerleku izan ziren 70eko hamarkadako lehen urteetan, urte haietan bost antzerki ziklo antolatu zituen oraindik profesionalizatu gabe zegoen Geroak. “Udalak emandako diru apur batekin eta dendaz denda batutako

pezeta eta ogerlekoekin, San Fausto, Juan de Iciar edo San Roke auzoetan emanaldiak antolatu genituen”, gogoratzen du Obregonek. Bertaratutako taldeak, gainera, Espainia mailan zeuden puntako konpainia independenteak izan ziren: Els Joglars, Teatro de la Rivera, Támano, Teatro del Mediodía eta beste hainbat.

90eko hamarkadan Santa Ana osteko ‘Salón Dominical’ zen Duragon zegoen aretoa eta Geroako kidea zen Julio Perugorria arduratzen zen bertako programazioarekin. Ordurako martxan zegoen Elorrión zuzeneko emanaldiak zein zinea ema-

teko egokitu zen Arriola Kultur Aretoa. Ohitura berriak eta kulturaren egarria asetzeko beharra aldarrikatzen zuten hainbat elorriarrek eta Udalak itxita zegoen zinea erosi eta beharrezko ego-kitzapenak egin zituen. 1988ko urriaren 2an ireki zituen atea.

Antzerako garapena izan zuen bost urte beranduago Zornotza Aretoak. Udalak "pribatua zen Cine Zornoza erosi zuen 1991ean eta antzoki bat egitea planteatu zuen. Horretarako, hainbat lan egin behar izan ziren. Patioa eta anfiteatroko esturktura ez zen ukitu baina beste dena hustu egin zen, agertokia oso txikia zelako eta esturktura eszeniko berria egin behar zenez teilatua altxatu egin zen", Luis Javier Ugarte kultur teknikariaren esanetan.

Beste bost urte igaro ziren eskualdeko hirugarren antzokia gauzatu arte. Durangoko San Agustin Kultur Guneak 1998ko irailaren 11n atea ireki zituen, eliza izandako eraikinean beharrezkoak ziren lanak egin ondoren.

Berriagoak dira lurretako Ibarretxe Kultur Etxea, Berrizko Kultur Etxea zein Abadiñoako Errota Kultur Etxean egindako aretoak, guztiak 2000. urtetik aurrera irekitakoak baitira. Antzoki sare ederra osatu dute denen artean eta urtean zehar prestatzen eta eskaintzen duten programazioa, eskualdeko zein ingurueta arte eszeniko zaleak asetu ditzake.

Joseba Gorostiza | Kazetaria

